

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Theologiæ Sacramentalis Scholasticæ Et Moralis Pars ...

Ad Mentem Doctoris Subtilis Ioannis Duns Scoti D. Augustino conformen

In Qua Tractatur De Impedimentis Matrimonii, Usu Et Divortio

Bosco, Jean a

Lovanii, 1685

Concl. I. Conjux non tenetur ex justitiâ petere debitum, sed exigenti reddere, idque quâlibet vice sub peccato mortali, nisi justa causa excuset.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73448](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73448)

SECTIO XV.

DE USU MATRIMONIJ,

SEU COPULA CONJUGALI

1. Conjugium per se ordinatur ad copulam.

Conjugium per se ordinatur ad suum usum, id est, ad copulam, ut patet ex dictis Disp. præced. Sect. 3. Conclus. 1. Et quia in eam cadit quodque obligatio, ut habetur ead. Sect. Conclus. 8. nominari etiam

solet debitum conjugale. Dum autem unus conjugum petit, & alter consentit, vocatur ex parte unius petitio debiti, & ex parte alterius redditio debiti.

Hic jam quæritur: utrum sit simpliciter necessarium petere debitum, & reddere debitum petenti. Respondeo:

CONCLUSIO I.

Conjux non tenetur ex iustitia petere debitum, sed exigenti reddere, idque quâlibet vice sub peccato mortali, nisi iusta causa excuset.

2. **V**eritas Catholica est, copulam seu actum conjugalem esse ex se licitum, posseque absque omni culpa exerceri. Etenim res, cujus per se usus est malus, iniqua est: si ergo actus conjugalis, qui est per se usus Matrimonij, malus esset, neque absque culpa, saltem veniali, exerceri posset, Matrimonium ipsum iniquum esset. Quod manifesta hæresis est, cum sit institutum à Deo, imò præceptum ad generis humani propagationem, quæ sine copula, ipso sic volente, fieri non poterat. Igitur & ipsa copula præcepta erat primis parentibus in statu innocentiae, & post peccatum, Noë & posteris ejus, quando genus humanum deficeret.

Porro quis nesciat, quod ait S. Prosper ad Object. Vinc. object. 10. *Detestanda & abominanda opinio, quæ Deum cuiusq; mala voluntatis aut mala actionis credit auctorem? Quoniam non Deus volens iniquitatem tu es, inquit Propheta Regius Psal. 5. vers. 5. Et D. Aug. lib. de Grat. & lib. arbit. c. 21. ait: Fixum debet esse & immobile in corde vestro, quia non est iniquitas apud Deum. Esset autem magna iniquitas apud Deum, si iniquitatem præciperet.*

3. Itaque in eo (auditis Averfam q. 21. sect. 1. in principio) quod ab initio hujus tractatus jam statuimus, Matrimonium esse licitum & conveniens, simul etiam confirmavimus, ejus usum & concubitum conjugalem esse licitum

& honestum. Et ulterius, sicut Matrimonium ipsum dicebatur esse opus bonum & meritum: ita pariter copula conjugalis potest esse actus bonus & meritorius. Sive dicatur ex genere suo, tamquam actus virtutis moralis: sive saltem ex fine extrinseco, tamquam actus in se indifferens; sed intuitu boni & recti finis, particeps factus ejusdem bonitatis. Ac præterea; sicut alii actus boni, etiam virtutum moralium, possunt & solent elevari ad statum supernaturalem, ut secum ferant meritum vitæ eternæ, ita etiam hujusmodi actus copulæ conjugalis. Quare per se & ex genere suo est expers omnis malitiæ, etiam venialis: alioqui si esset venialiter culpabilis, non esset simpliciter honestus & bonus, nec posset esse meritorius. Ita præfatus Auctor. Et alii communiter.

Doct. Seraphicus 4. dist. 31. a. 2. q. 1. in corp. Sancti (inquit) & omnes Catholici dicunt, coitum per Sacramentum Matrimonij excusari à culpa mortali, maxime quando gratiâ prolis fit. Sed de modo excusandi est duplex opinio; quia quidam voluerunt dicere, quod excusatur à culpa mortali, sed non à veniali; quia mortale fit ibi veniale. Alii dixerunt, & hoc videtur sentire Augustinus, quod cum Deus perfectum det remedium contra morbum, quando gratiâ prolis coitur, potest esse sine omni culpa, & hoc est magis consonum rationi, & pietati fidei. Si tamen hac intentio daret à principio usque ad finem, ut non deflectatur ad aliud mens, quod tamen est valde difficile. Ita D. Bonavent.

Ubi tacito nomine refert aliquos DD. Catholicos, qui docent, actum conjugalem non posse absque culpa, saltem veniali, exerceri. Inter hos merito nominatur Hugo in cap. 7. posse excusari à veniali. 33. q. 4. ubi ex Greg. in Resp. 10. ad interrogationes Aug. sic dicitur: *Vir cum propria conjugate dormiens, nisi lotus aquâ, intrare Ecclesiam non debet: sed neque lotus intrare statim debet. Et infra: Quamvis enim de hac re diversa hominum nationes diversa sentiant, atque alii alia custodire videantur; Romanorum tamen semper ab antiquioribus usus fuit, post admixtionem propria conjugis, & lavacri purificationem quaerere, & ab ingressu Ecclesie paululum reverenter abstinere.*

Nec hac dicentes, deputamus culpam esse conjugium: sed quia ipsa licita admixtio conjugum sine voluptate carnis fieri non potest, à sacri laci ingressu abstinendum est: quia voluptas ipsa esse sine culpa nullatenus potest, Non enim de adulterio vel fornicatione, sed de legitimo Matrimonio susceptus fuerat, qui dicebat: *Ece enim in iniquitatibus conceptus sum, & in delictis peperit me mater mea. Ita Greg.*

Est quoque bonus & meritorius Averfa

4. Quomodo coitus excusatur à culpa, ex D. Bonav.

5. Aliqui dicunt, non possunt excusari à veniali. ex c. 7. 33. q. 4. Hug.

Nunc

6. *Probatur ratione.* Nunc audite Gloss. verb. Voluptate. Et ita coitus non potest fieri sine peccato. Hic applaudit sibi Hugo, & sumit opinionem, quod nunquam opus conjugale sine peccato potest exerceri. Vnde etiam qui debitum reddit, peccat venialiter: quia semper est ibi quidam pruritus & voluptas in emissione spermatis, & ideo Christus noluit nasci ex coitu, quia non potest fieri sine peccato, 27. q. 2. Omne, ad finem: videtur ergo, quod teneatur aliquis peccare, quia tenetur reddere debitum, ut 27. q. 2. Si tamen, & inf. q. proxima c. 1. nec potest reddere nisi peccet; ergo tenetur peccare. Sed hoc argumentum non valet.

Instans.

Instat Hugo: Presbyter tenetur cantare Missam, nec potest cantare, nisi habeat linguam; ergo tenetur habere linguam. Et secundum Hugonem, peccat homo ex necessitate in primis motibus, & ita erit quis perplexus, secundum Hug. inter veniale quod surgit ex primis motibus, & mortale. Nam de primis motibus dicit Apostolus: Ago quod nolo, & surgunt in nobis & sine nobis, de Pœnit. dist. 2. Inter hæc. P. Manducator dixit contra, ut not. 13. dist. Nervi. Item, ex hoc sequeretur, quod bene faceret, & male; quia reputatur ei ad sanctitatem, si reddit debitum. Hactenus Glossa.

7. *Solvitur arg. ex eod. cap.*

Ego autem dico: immerito hic applaudit sibi Hugo, ut patet ex sequentibus verbis, desumptis ex eadem responsione Gregorii: Oportet itaque, legitima carnis copula ut causâ prolis sit, non voluptatis, & carnis commissio creandorum liberorum sit gratiâ, non satisfactio vitiorum. Si quis ergo suâ conjuge, non cupidine voluptatis captus, sed solummodo liberorum creandorum gratiâ utitur, ipse profectò de ingressu Ecclesiæ, seu de sumendo corporis Dominici, sanguinisq; mysterio, suo est relinquendus iudicio: quia a nobis prohiberi non debet accipere, qui in igne positus, nescit ardere.

8. *Explicatur d. cap.*

Quis jam non videt, juxta etiam Gregorium, aliquando opus conjugale sine ullo prorsus peccato posse exerceri? Loquitur ergo in prima parte responsionis de opere conjugali, quod exercetur non causâ procreandæ prolis; sed, ut putat Glossa ibi in expositione casus, incontinentiæ vitandæ, atque aded causâ voluptatis. In prima parte (inquit Gloss. jam citata) loquitur de eo qui causâ incontinentiæ ad uxorem accedit. Tali consilium, ab ingressu Ecclesiæ abstinere usque ad vesperam. In secunda, de eo, qui causâ prolis eam cognoscit, iste talis si vult non solum intrare Ecclesiam, sed etiam corpus Christi accipere permittitur. In tertia, de eo, qui causâ libidinis explenda: huic in isto cap. penitentia non imponitur, & dicitur tamen de eo, quod gravius delinquat, quam in primo casu. Sic Glossa.

Subscribo verba tertiæ partis: Cum verò non amor procreandæ sobolis, sed voluptas dominatur in opere commissionis, habent conjuges etiam de sua commissione quod desleant.

9. *Reprobatur sententia Hug.*

Igitur, ut ante dixi, immeritò hic sibi applaudit Hugo, & sumit opinionem, quod nunquam opus conjugale sine peccato potest exerceri. Quoniam, ut statim audivimus, Gregorius hic in secunda parte manifestè docet, aliquando opus conjugale sine peccato posse exerceri. An autem semper peccaminosa sit copula causâ vi-

tandæ propriæ incontinentiæ, aut etiam moderatæ voluptatis, disputavimus longè & latè Disp. præced. Sect. 5. Conclus. 2. Videantur ibi dicta.

Sanè Scriptura illa, quæ adducitur hic à Greg. scilicet: Ecce enim in iniquitatibus &c. non videtur sufficienter id probare; alioquin etiam probaret idipsum in secunda parte: quippè ille, qui concipitur ex copula, habita ad procreandam prolem, etiam verè dicere potest: Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum &c. juxta illud Glossæ hic, verb. Iniquitatibus: Vel dic, iniquitatibus, id est, originali peccato sive fomite.

Hæc verba Scripturæ: Ecce enim &c. non probant peccatum veniale.

Hinc Doct. Seraph. sup. ad hanc objectionem: Omnis actus, qui est necessariò ordinatus ad culpam, est peccatum; sed sic est in coitu ratione prolis; quia contrahit peccatum proles: ergo in actu conjugali semper est peccatum. Ad hanc, inquam, objectionem respondet: Actus ille secundum se non est causa, nisi prolis: sed ratione prima transgressionis, prolem generari non contingit sine culpa sua, non generantis; quia non propter culpam generantis, sed propter culpam primi parentis nascitur proles peccatrix. Igitur ista verba Davidis commode intelligi possunt de peccato originali, & nihil cogit, ea accipere de iniquitate seu peccato generantis.

10. *Significavit peccatum originale, ex d. Bonav.*

Imò & ipse Greg. eam sic videtur intelligente, dum statim subdit: Qui enim in iniquitatibus conceptus se noverat, in delicto se natum gemit: quia portat arbor in ramo humorem vitii, quem traxit ex radice. Quis verò ille humor vitii, nisi peccatum originale, & concupiscentia seu fomites? Et si quidem concupiscentiam seu fomitem appellare placuerit peccatum, prout eam Apostolus aliquando vocat, hæc ratio, quia ex peccato est, & ad peccatum inclinat, proculdubio actus conjugalis nequit exerceri sine peccato, id est, sine concupiscentia, ut bene notat D. Aug. lib. 1. de Nupt. & concupiscentia cap. 11. ubi loquens de parentibus Christi, ait: Solus ibi nuptialis concubitus non fuit: quia in carne peccati fieri non poterat sine illa pudenda carnis concupiscentia, quæ accidit ex peccato: sine qua concipi voluit, qui futurus erat sine peccato.

11. *Idem ostenditur ex cap. 7. eodem.*

Itaque in omni actu conjugali est quædam immoderatio, deordinatio, erubescencia, & libido. Ergo peccatum propriè dictum; negatur Consequencia. Hæc quatuor (inquit D. Bonav. sup.) possunt esse circa actum rationis, aut sensualitatis. Sed circa actum rationis semper faciunt culpam, quia faciunt malum secundum se. Si autem sunt circa actum sensualitatis, existente ordinatione circa actum rationis, tunc ista cedunt in penam; & sic est in proposito. Nam per virtutem Sacramenti ratio ordinatur, ut moderatè velit & ordinatè & honestè: nec de illo actu erubescit homo, quia vult filios procreare, nec improbè voluntate appetit, sed castè. Sed nisi interveniret remedium Matrimonij, tunc esset inordinatio non solum in sensualitate, sed etiam in ratione; & sic semper esset peccatum. Sic ille.

12. *In omni actu conjugali est quædam immoderatio &c. D. Bonav.*

Igitur Matrimonium excusat copulam à peccato, quod aliàs esset, nisi Matrimonium interveniret.

13. *Matr. excusat.*

excusat copulam à peccato. Vñ etiam motus antecedentes.

D. Bonav.

venit. Atque aded etiam excusat motus antecedens, qui sunt dispositio ad eam. Ad illud (inquit D. Bonav. sup.) quod obijcitur de primis motibus; potest dici, quod antecedunt actum conjugalem, nec semper sunt peccata, ut puta quando surgunt ex cogitatione ordinata; utpote si Abraham cogitaret cognoscere uxorem, ut acciperet prolem; & tunc, si caro moveretur, non peccaret.

Patet ergo, falsum esse, quod sup. apud Gloss. ait Hugo: Peccat homo ex necessitate in primis motibus. Quod ego intelligo, non tantum de motibus omnino indeliberatis, sed etiam de motibus deliberatis, quando ijs copula exercetur; cui enim actus aliquis licitus est, etiam licita sunt media, ad actum illum exercendum necessaria: porro motus illi sunt media necessaria ad copulam perficiendam.

14. Ratione motuum actus conjugalis vocatur immunditia

Interim ratione istorum motuum, qui naturaliter turpes sunt, uti & copula, quæ illis motibus exercetur, SS. Patres & Scriptura sacra diversis in locis actum conjugalem vocant immunditiam & coinquinationem, non moralem sive culpabilem, saltem quando proles tantum intenditur, sed naturalem: quæ tamen sufficiens est, ut Sacerdotibus & aliis Ministris altaris merito ab Ecclesia huiusmodi actus prohibeatur.

Quomodo intelligendus Siricius Papa.

Et quo patet, quomodo intelligendus sit Siricius Papa, quando in Epist. ad Himerium Tarraconensem Episcopum, verba illa Apostoli: Qui in carne sunt, Deo placere non possunt, ad conjugium accommodare videtur, quasi qui nuptiis copulantur, Deo placere non possint. Item; cum prohibens Sacerdotibus Matrimonium, illis verbis utitur: Sancti estote, quoniam ego sanctus sum; & Mundamini, qui fertis vasa Domini. Item, dum in ead. Epist. c. 5. Matrimonium vocat pollutionem.

15. Primus intellectus, ex Pontio & Bellar.

Respondetur in primis (inquit Pontius lib. 10. c. 1. n. 2.) ut ab hoc ultimo incipiamus, & dico, non Matrimonium appellari pollutionem à Siricio; sed conjunctionem illicitam aliquorum, qui, peracta penitentia, inhibitos denuò appetivere concubitus. Sic respondet Bellar. to. 1. lib. 4. de Pontifice c. 10. & patet ex ipso contextu.

Secundus.

Deinde dico, c. 6. & 7. ejus Epist. Siricium reprehendere conjugia Clericorum, qui jam in Sacris constituti erant, quibus perpetuò in Ecclesia Latina prohibita fuere conjugia. Quare dicit Siricius, Clericos viventes in carne, hoc est, turpiter viventes, Deo placere non posse in illicitis Matrimoniis. Et ided etiam rectè addidit Siricius: Sancti estote, quoniam ego sanctus sum. Peccabant enim in huiusmodi actu conjugii ratione voti, aut præcepti Ecclesiastici.

Tertius.

Addo etiam (inquit Basilus) aliquam rationem posse dici illa verba Pauli, quæ adducit Siricius, de legitime contracto Matrimonio. Rogas, quæ illa ratio? Consule Pontium sup. n. 4. & dicet tibi: Paulus 1. Corinth. 7. inquit: Virgo cogitat quæ Domini sunt, quomodo placeat Deo, ut sit sancta corpore & spiritu. Speciali ergo modo placeat virgo, quo non placet conjugata, & speciali modo virgo sancta est corpore & spiritu, quo non est sancta conjugata, scilicet corpore;

Bosco de Matrim. Pars II.

ob eam, quam diximus turpitudinis naturalis notam, ex concupiscentia & rebellionem provenientem, quæ afficit pudore & verecundiâ. Ita hic Auctor.

Itaque neque Greg. neque Siricius favent sententiæ Hugonis, nisi sic intelligatur, quod dum intenditur voluptas in eo actu, de facili nequeat fieri sine peccato, saltem veniali; quia difficile est tenere moderationem. Unde Gloss. sup. cap. Vir cum propria, verb. Non potest, inquit, De facili; & ided quia dubium est, aqua aspergitur. Et Pontius sup. ait: ided ea dicit Gregorius, quia vix actus ille sine veniali culpa exerceri potest, quamvis & sine culpa possit.

Alioqui teneretur aliquis peccare: nam juxta Apostolum 1. Corinth. 7. Vxori vir debitum reddit; similiter autem & uxor viro: Ergo si non potest reddere, nisi peccet; debet peccare. Hoc argumentum meo iudicio valet, quidquid dicat sup. Gloss. ut audivimus.

Ad instantiam Hugonis de Presbytero, qui tenetur cantare Missam; Respondeo: quod tenetur habere linguam, id est, non posset fibi præscindere linguam sine peccato: sicut Presbyter, qui tenetur legere Horas, non potest sine peccato abjicere Breviarium, sine quo nequit satisfacere suo debito. Sin autem inculpabiliter Presbyter careat lingua, aut Breviario, nec possit ea habere sine peccato, non tenetur cantare Missam, aut legere Horas; quia sic teneretur peccare. Ergo similiter si conjuges non possint copulari, nisi peccent, liquet profectò, quod copula non sit debita; quia nemo tenetur peccare; sed quilibet tenetur non peccare. Cum ergo secundum Apostolum copula debita sit, necesse est, ut ex natura sua liceat.

Quod probè sciens Doctor Subtilis Scotus, 4. dist. 32. q. unica n. 2. ad præsentem questionem Respondet in hæc verba: Reddere debitum conjugale, potest intelligi dupliciter, vel propter duplicem finem, sicut Matrimonium duplici de causa est institutum; & propter primum finem, scilicet bonum prolis, reddere est dupliciter laudabile. Vno modo, quia ad finem laudabilem, scilicet ad bonum prolis. Alio modo, quia in se actus iustitia, reddentis illi quod suum est, quia ad finem, ad quem debet esse. Propter secundum finem, scilicet causam vitandam fornicationis, est laudabile tantum secundo modo, scilicet quia actus iustitia; istud tamen iustè redditum non esset iustum, nec illi deberet reddi, nisi Deus dispensasset, propter pronitatem hominis ad lapsum.

Præscindendo ergo primum bonum laudabile, scilicet bonum prolis, si queratur de redditione debiti procepti affirmativi, explicantis iustitiam commutativam. Præceptum autem affirmativum obligat semper, sed non ad semper; sed pro quando actus potest esse debite circumstantionatus.

Si obijcias: nullus obligatur simpliciter ad peccatum mortale: sed reddere illud debitum est peccatum mortale; tum, quia pri-

Ecce vat

16. Quomodo intelligi debeat sententia Hug. si vera.

17. Respondetur ad instantiam Hug.

18. Reddere debitum est dupliciter laudabile, Scot.

19. Objectio.

vat se maximo bono, scilicet usu rationis, quod est majus bonum, quam actus virtutis (agens autem actum contrarium actui virtutis, vel actum vitiosum, peccat mortaliter) sed privare se actu virtutis, est peccatum mortale; ergo & privare se usu rationis, quod contingit in actu illo: tum, quia si non esset contractus Matrimonij, talis actus esset peccatum mortale; sed nullus potest seipsum licentiaré, & per consequens ex actu suo proprio non licet sibi, quod prius non licuit: contractus Matrimonij est actus istorum.

20. *Responsio Scoti.*
Ad hoc argumentum respondet Scotus sup. n. 7. negando Minorem. Ad primam probationem dicit: Quod perpetuus usus rationis est majus bonum, quam actus virtutis; & ideo qui per aliquem actum privaret se sic usu rationis, peccaret mortaliter: imò mortalissimè; sed carentia usus rationis pro momento, non est tantum malum, sicut actus oppositus actui virtutis: nec quodcumq; privans usu rationis ad tempus, est peccatum: nam nimia tormenta ita impediunt usum rationis, sicut voluptates, & tamen Martyres scienter se exponentes talibus tormentis, non peccarunt, sed meruerunt.

Privare se usu rationis quando peccatum.

Ad secundam probationem concedo; quod istis ante contractum non liceret talis actus, licet tamen post contractum; non quod ipsi seipsos licentiaré possint, sed faciunt quemdam actum, quo factò, Deus licentiat eos ad quemdam actum sequentem, ad quem non licentiaré sine illo prævio; & ista responsio videtur bene persuadere, quod iste usus non est licitus ex sola justitia, quâ voluntate propriâ dant se mutuo, sed adveniente approbatione Superioris.

21. *Actus conjugalis aliquando est debitus ex justitia ex Apost. 1. Cor. 7.*
Igitur actus conjugalis licitus est & honestus, imò & quandoque debitus, dum nimirum petitur ab eo, qui habet jus petendi ex contractu Matrimonij, quo traditur potestas corporis ad talem actum, debitum, inquam, ex justitia; cur enim hæc obligatio minus arcta sit, quam obligatio aliorum contractuum onerosorum; cum hic sit contractus onerosissimus. Bene ergo dixit Apostolus 1. Cor. 7. v. 4. *Mulier sui corporis potestatem non habet sed vir: similiter autem & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier.* Ergo unusquisque tenetur alteri petenti dare corpus suum. Quod faciendo, etiam, ut sup. dictum est, mereri potest ex opere operantis, veluti per alios actus justitiæ.

22. *An sit meritarius ex opere operato.*
Nunquid etiam ex opere operato? Mimimè, nisi hæc copula foret expressio consensûs Matrimonialis, sicut secundum alibi dicta potest esse. Tunc enim foret forma Matrimonij, non solum ut est contractus, sed etiam in ratione Sacramenti; adeoque instar formarum aliorum Sacramentorum conferret gratiam ex opere operato, nisi per obicem peccati mortalis impediretur. Quod communiter fieret, si ipsa copula consummata assumeretur pro signo expressivo; quoniam motus præcedentes, utpotè extrâ statum Matrimonij, mortaliter sunt peccaminosi; sin autem copula inchoata foret signum, id est, primi tactus dispositivi ad copulam; tunc hi conferrent gratiam ex opere operato, tam-

quam forma Sacramenti Matrimonij, nullo obice peccati mortalis impediti, quia hi tactus censentur esse matrimoniales, si non in facto esse, saltem in fieri; cum per eos matrimonij contractus & Sacramentum perficiatur.

Mart. Perez de Matr. disp. 49. sect. 1. n. 12. dicit: antiquitus & modò etiam, ubi non est Decretum Trid. receptum, cum Matrimonia clandestina valida sint, si ex conventionione contrahentium copula assumatur pro signo expressivo mutui consensûs maritalis, esse causativam gratiæ ex opere operato; sed non tunc, sed postea, remotâ fictione seu peccato, Putat siquidem, Matrimonium reviviscere instar Baptismi: de qua reviviscencia nos alibi egimus, & ostendimus, soli Baptismo eam convenire. Vide Disp. 1. Sect. 6. Conclus. 5.

23. *Copula potest aliquid quando esse causativa gratiæ ex opere operato, ex reviviscencia.*

Interim eâ suppositâ, placet hæc doctrina, & omnibus placere debet, qui putant, copulam (loquor de perfecta) esse ex se & per se non foret signum expressivum consensûs matrimonialis, posse equidem à contrahentibus assumi, ut tale signum.

Hinc non est omninò improbandum, quod ait Sanchez lib. 9. disp. 1. n. 3. ibi: Antiquitus cum Matrimonia clandestina erant valida, dum sponsalia de futuro transibant per copulam in Matrimonium, dabatur gratia ex opere operato in eâ priori copula. Quia vicem formæ sacramentalis gerebat; explicabat enim consensum de præsentî. Ita docet Bellarminus lib. un. de Matrim. c. 5. Cui addo: etiam hodie aliquando posse perficere Matrimonium, quod prius per verba de futuro erat initum, & tunc conferre gratiam ex opere operato, tamquam formam perficientem Sacramentum. Sic ille.

24. *Idem docet Sanchez, ex Bellar.*

Hoc tamen (inquit Pontius sup. n. 5.) longè distat à veritate. Quia non erat copula, quæ efficiebat sponsalia transire in Matrimonium, sed consensus præcedens copulam, sufficientibus signis ante copulam explicitus, quem præsumit Ecclesia adfuisse ante copulam. Quare in eo consensu significato dabatur Sacramenti gratia ex opere operato, non in copula. Irrident enim Hæretici nonnullos Catholicos, & meritò in hac parte, quòd illis venerit in mentem, in copula dari gratiam ex opere operato, & copulam esse signum sensibile, quo Sacramentum Matrimonij conficeretur. Ita Basilus. Quem impugnavimus Disp. præced. Sect. 3. Conclus. 5. & alibi.

Perezus sup. n. 15. Respondet: sententiam Sanchez non solum non longè distare à veritate, sed esse verissimam, explicatam de collatione gratiæ per reviviscenciam. Dico ego: etiam esse veram, intellectam de collatione gratiæ in ipsa copula, non consummatâ, sed inchoatâ; id est, in primo accessu ad copulam exercendam. Ad illud aliud (inquit Perez) quod addit Basilus, dico: potiori jure ac faciliè intelligi, potius hac in re à Catholicis debere irrideri hæreticos, tamquam ignorantés naturam & essentiam contractus Matrimonij, qui consistit, ex omnium doctrina, in mutuo consensu, exterius significato signo

25. *Defenditur Sanchez ex Perezio.*

signo aliquo sensibili. Quod verò copula ipsa ex conventionem & pacto eorum, qui Matrimonium sunt contracturi, possit esse sensibile signum perficiens Matrimonium, & Sacramentum ipsum, constat, negari non posse. Hæc ille.

26. *Obicitur*
c. 4. 3. 2. 9. 2.
Neque dictis officit, quod legitur apud Origenem Homil. 6. in Numeros, & refertur 32. q. 2. cap. 4. *Connubia legitima carent quidem peccato: non tamen tempore illo, quo conjugales actus geruntur, præsentia sancti Spiritus dabitur: etiamsi Propheta esse videatur, qui officio generationis obsequitur. Sed & alia plura sunt, in quibus sufficit sola vis humana: & neque res indiget, neque decet adesse præsentiam Spiritus sancti.*

Prima solutio.
Non officit, inquam, jam dictis de gratia ex opere operato: quippe loquitur Origenes de copula carnali, quæ consequitur connubium legitime contractum, estque solum consummatio Matrimonii, non autem pars ejus essentialis. Et fortè Hæretici Catholicos intellexerunt, sed perperam, de tali copula.

27. *Explicatio d. textus ex Bellar.*
Præterea: Bellar. to. 2. de Matr. lib. un. c. 5. Respondet ad hunc textum, in primis: Origenes non est tantæ autoritatis in Ecclesia, ut ejus sententia necessariò approbanda sit. Deinde, eo loco Origenes nihil affirmat, ait enim disertis verbis: *Ego autem, licet non usquequaque pronuntiam, puto tamen &c.* Præterea: illa verba non significant, nullo modo adesse Spiritum sanctum; sed non adesse ad eum actum efficiendum, speciali aliquo auxilio. Id enim Origenes docet, non omnia Sacramentorum opera fieri à Spiritu sancto. Quædam enim sunt aliquando mala opera, quæ etiam à sanctis fiunt, & ea non fiunt à Spiritu sancto; quædam sunt bona, sed naturalia, & idèd non exigunt peculiarem Spiritus sancti præsentiam: imò nec decet ea tribuere peculiari Spiritus sancti auxilio. Et in hoc genere ponit Origenes conjugale opus; nec malè existimat, ad opus hoc naturam sufficere, neque esse necessarium, neque decere, illud tribuere Spiritui sancto.

28. *Obicitur coherere cum nostra doctrina.*
Cum hoc autem Origenis pronuntiato rectè cohæret, per actum conjugalem posse acquiri gratiam Spiritus sancti, quando actus iste est actus justitiæ, vel obedientiæ, vel charitatis: nam harum omnium virtutum esse potest. Unde S. Aug. lib. 4. in Iulianum c. 5. dicit, bonum beatificum esse, quando quis utitur conjugis carne, non ad libidinem explendam, sed ad sobolem ad Dei gloriam propagandam. Sed in tali opere voluntas illa, quæ actum conjugalem eligit ad Dei gloriam, Dei sine dubio auxilio indiget: opus autem ipsum conjugale ex voluntate ista sequitur per naturalia instrumenta, sine novo ac speciali Dei auxilio, ut Origenes volebat. Hucusque Bellarminus.

Alia explicatio Pontij.
Ceterum (inquit Pontius sup. n. 3.) ego clariorem esse puto Origenis sensum eo loco. Negat præsentiam Spiritus sancti in eo actu, non in ordine ad gratiam actualem vel habitualem; sed in ordine ad gratiam gratis datam; scilicet Prophetiæ. Inquit enim: *Connubia legitima &c. etiamsi Propheta esse videatur, qui officio*
Bosco de Matrim. Pars II.

generationis obsequitur. Negat ergò assistentiam Spiritus sancti in ordine ad Prophetiam. Quare nihil ex eo contra nos colligi potest. Sic ille.

Placet etiam audire Gloss. d. cap. *Connubia*, ubi verb. *Præsentia*, sic ait: *Adest tamen gratia Spiritus sancti quoad illa, sine quibus gratia Spiritus sancti haberi non potest; cum etiam quis mereatur quantumque in tali actu, inf. 33. q. 5. Si dicat. Sed abest, cum quis cognoscit uxorem, quoad operationem, scilicet quoad miracula faciendâ, & vim prophetandi. Manet enim in bonis gratia Spiritus sancti quoad quædam, & recedit quoad quædam, ut legitur de Pernit. Dist. 2. Quærendum, & c. Potest discursus. Vel dic, non dari præsentiam Spiritus sancti quoad omnia, quia ibi est quidam stupor, & homo totus carneus efficitur. Vel idèd illi pruritu non datur, quia est veniale peccatum. Dicit tamen P. Manducator, coitum conjugalem bene exerceri posse sine peccato, quod concedo quandoque. Ioan.*

Et verb. *sola*, inquit: *Non excludit Deum, quin adfit: sed virtutes quantum ad operationem: quia illâ horâ totus carneus efficitur.*

Omnibus itaque consideratis, sit hæc Conclusio finalis: Actus conjugalis aliquando potest exerceri absque omni peccato, etiam veniali; adeoque per se licitus est; honestus quoque & meritorius esse potest, si fiat cum debitis circumstantiis. Et denique obligatorius est, quando à conjugate exigitur. Quin etiam aliquando potest esse obligatio eum exigendi, in iis scilicet casibus (ut ait Aversa sup. §. Deinde) in quibus Matrimonium dicitur debitum ex præcepto, quando nimirum genus humanum aliàs deficeret: cum enim copula sit necessaria ad propagationem, frustranea foret obligatio ad Matrimonium, si copula esset libera.

Sanè Matrimonium præcipitur tunc in ordine ad propagationem, ita ut propagatio sit finis præcepti: porro qui præcipit finem, etiam ea quæ sunt necessaria ad finem hujusmodi consequendum. In iis ergo casibus, in quibus propagatio præcepta, etiam præcepta censetur copula, tamquam medium ad eam necessarium, juxta ordinariam Dei providentiam.

Sed de reliquo (inquit Aversa sup.) seclusâ eâ necessitate & obligatione propagandi humani generis, non occurrit jam inter conjuges obligatio & debitum petendi copulam: quin imò quicumque posset licitè, & addito recto fine, laudabiliter abstinere à petendo. Nisi forte fingatur casus, in quo ad sedandas magnas lites & discordias, sive ad avertenda bella & cædes pro successione alicujus regni seu ditionis, opportunum & necessarium esset vacare generationi filiorum. Aut nisi ad subveniendum periculo incontinentiæ alterius conjugis, sive ad satisfaciendum ejus desiderio, non audentis petere, alius dispiciat, opportunum remedium esse, si ipse petat. Quo tamen casu diceretur potius reddere alteri virtualiter seu tacitè petenti. Sic ille.

Et verò tenetur alter alteri reddere debitum,
Ecc 2 non

29.

Quid sentiat Gloss. in d. cap.

30.

Resoluit finalis.

31.

Quando copula sit obligatoria.

32.

Teneatur quis reddere debitum in vita petenti.
non solum (inquit idem Auctor sup. §. Teneatur) expressis verbis petenti, sed etiam tacite factis & signis, ejus animum indicantibus; ut Omnes etiam communiter docent. Quia certe eadem est ratio, siue verbis, siue aliis signis petat quis debitum suum. Estque eadem obligatio justitiæ.

Et hoc præsertim notant pro foeminis, quæ ob verecundiam & pudorem non audentes expressis verbis petere, facilius signis expriment suam instantiam. Sed in rigore idem valet in vitis, si quis præ timore aut nimia reverentiâ erga uxorem, fortè præpotentem aut nimis morosam, potius signis quàm verbis peteret: quod tamen rarò continget.

33. *Aliquando tenetur alteri se offerre ad copulam.*
Tenetur quòque alter alteri offerre se ad copulam, ad impediendum peccatum incontinentiæ, advertens in illo tale periculum, ut pariter Omnes notant. Et hanc etiam vocant aliquantè redditionem debiti. Etenim tenebitur subvenire spirituali necessitati & periculo alterius, maximè stante tam arcto Matrimonij vinculo, etiam in remedium concupiscentiæ ordinato. Sed tunc solum urget hæc obligatio, quando sperat conjux tali oblatione impedire peccatum alterius, & quando potest absque magno suo incommodo offerre. Alioquin si sciret alterum non acceptaturum, vel post eam copulam adhuc lapsurum in peccatum, vel non possit absque magno incommodo se offerre: tunc cessat talis obligatio, nimirum juxta communes regulas correctionis fraternæ. Hactenus Averfa.

34. *An hæc obligatio sit justitiæ, an verò solius charitatis? Pontius sup. n. 3.*
Dubitatur porò: an hæc obligatio sit justitiæ, an verò solius charitatis? Pontius sup. n. 3. Si, inquit, sequamur opinionem eorum, qui dicunt, actum moralem non posse esse in duplici genere virtutis, sicut potest esse in duplici malitia, asserendum est, actum illum, si fiat ex fine subveniendi ruinæ proximi, esse quidem charitatis formaliter, materialiter verò justitiæ; quia redditur debitum necessitati ex contractu, ex quo etiam est obligatio vitandi fornicationem in conjuge. At si ex suo & proprio fine, scilicet reddendi debitum, exerceatur, erit justitiæ. Quòd si actus ex aliorum sententia potest duas bonitatis species participare, erit quidem in duplici specie, justitiæ ratione finis proprii actus, & charitatis ex fine adjuncto operantis. Sic ille, secutus Pet. Ledesma de Matr. q. 49. art. 5. dub. 2. Conclus. 2.

35. *Sanchez putat non esse propriè obligationem justitiæ.*
At verò Sanchez sup. n. 7. Credo, inquit, non esse verè & propriè obligationem ex lege justitiæ; sed ex lege charitatis, & aliquo modo largè loquendo esse obligationem ex justitia, prout reddere respicit bonum fidei, ad quod etiam pertinet, ut neuter conjux aliam copulam requirat. Ducor: quia ubi est vera justitiæ obligatio, ad reddendum alicui, quod suum est, nil refert, sit illi profuturum, nec ne. Quare dum conjux expressè, vel tacite petit, reddendum est ei semper, estò illi non profit ad motus carnis sedandos; at in hoc eventu nulla est obligatio, cessante spe profectus; ergò ea obligatio non est verè & propriè ex justitia.

36. *Confirmatur.*
Insuper: quia obligatio reddendi ex vera lege justitiæ oritur ex voluntate, verbis aut signis explicitè alterius conjugis, petentis rem suam: at in hoc casu, ut supponimus, nec verbis, nec signis petit; imò tenetur illi alter copulam conjugalem offerre, quàmvis nòrit, suum conjugem illam non appetere, sed alienam; si tamen credat fore, ut vel sic illum appetitum venereum extinguat: ergò hæc obligatio non oritur ex vera justitiæ lege. Ita Sanchez.

Dici tamen potest (inquit Averfa sup.) spectare ad quamdam partem potestativam justitiæ, quæ versatur inter personas conjunctas, & vocatur pietas; estque veluti media inter justitiam rigorosè dictam, & charitatem purè sumptam.

37. *Sententia Dicast. de hac obligatione.*
Adjungam quæ de hac controversia docet Dicastillo disp. 9. dub. 17. n. 196. Tenetur, inquit, per accidens petere debitum conjux ab altero, quando prudenter credit, sibi vel alteri imminere periculum incontinentiæ, quod petendo possit avertere: tamen ad hoc nemo tenetur præcisè ex eo capite obligatione justitiæ. Hæc enim obligatio est castitatis non primaria, sed secundaria, quatenus hæc virtus (sicut & aliæ) obligat ad impediendum in aliis peccatum contra illam. Quà ratione etiam aliquando tenebitur secundariò ex justitia ergà se ipsum, quando actus incontinentiæ, quem timet in altera persona, est contra justitiam ergà seipsum, qualis esse potest, quoties conjux alterius conjugis adulterium vel similia peccata contra castitatem permittit.

Atque ob eandem rationem verissimum putò; tum actum correctionis fraternæ esse illius virtutis, contra quam erat futurum peccatum, quod eà correctione impediri intenditur; tum omissionem ejusdem correctionis esse in specie peccatorum, quæ per correctionem quis tenebatur impedire, quidquid sit de obligatione justitiæ ex officio. Ita præfatus Auctor.

38. *Judicium Auctoris.*
Ego autem alibi dixi, virtutem castitatis obligare secundariò, ne positivè aliquem inducam ad peccatum ei oppositum; non autem, ut positivè procurem in aliis castitatem, vel ut impediam peccatum oppositum; sed ad hoc ultimum inclinat & obligat charitas, quando sinè incommodo possum impedire. Et idè hic consequenter assero, in casu proposito neque esse obligationem castitatis, neque justitiæ strictè dictæ, siue primariam, siue secundariam. Enimverò per Matrimonium tantum traditur alteri dominium corporis, & consequenter jus eo utendi.

39. *Ex Mar. non sequitur obligatio cogendi aliorum, ut utatur re suâ, ex Coninck.*
Unde (inquit Coninck disp. 34. n. 14.) nullo modo sequitur obligatio cogendi illum, ut utatur re suâ. Sicut vendendo alicui equum, obligo me ne impediam, quin eo, ubi liberit, utatur: nullo tamen modo obligor, ut cogam ipsum eo uti, cumve ad hoc invitem, etiam si hoc sit necessarium ad ejus vitam servandam. Sic ille.

Melius simile videtur: si quis seipsum vendat, vel operas suas elocet, quis dixerit eum obligatum fore ex justitia, ut volentem dominum

dominum, aut invitum conductorem cogat se uti, aut ad hoc invitet, etiam si ejus opera sit necessaria ad ejus vitam servandam? Videtur sufficere, ut requisitus operam suam non subtrahat, quam ex contractu debet: ergo similiter hic.

40. *Alia probatio ex Coninck.*
 Conjux (inquit Regius sup. n. 25.) non suscepit curandum conjugem, nec ad hoc per contractum se obligavit; sed solum, ut reddat petenti debitum. Matrimonium enim non ita institutum est in remedium concupiscentiæ, quasi ipsi conjuges per seiplos se obligent, ut unus alterius incontinentiæ periculo prospiciat (nam sic uxor peccaret contra justitiam, si non omnibus, quibus potest modis, virum averteret, ne ad ea loca iret, in quibus ejus continentia posset periclitari) sed ut quisque petendo debitum possit concupiscentiæ ardorem in se sedare, & periculum incontinentiæ avertere. Hæc ille.

Obiectio solvitur.
 Si dixeris: Medicus tenetur adhibere medicinam ægroti, etsi hic non petat; ergo &c. Respondet idem Auctor: Si ægrotus expressè malit mori, quam certam medicinam fumere, quam seipso sibi necessariam; aut sciens velit aliquis noxios cibos fumere, non teneri medicum ex justitia ei hos cibos eripere, aut illam medicinam ingerere, quare nec conjux potest ullo modo teneri conjugem compellere ad copulam, quâ incontinentiam cavet.

41. *Alia obiectio.*
 Obiectis præterea: Pertinet ad fidem Matrimonij, ne conjuges adulterentur: ergo contra eam fidem peccat, qui non impedit conjugis adulterium.

Diluitur à Regio.
 Respondet Coninck ibidem: adulterantem peccare contra fidem Matrimonij: non autem omittentem eum retrahere; quia conjuges promiserunt sibi non adulterari, non autem mutua adulteria impedire. Quare innocens non aliter peccat contra justitiam, quam is, cui socius in mercatura fidem violat. Fa-teor tamen, ejusmodi medicum & conjugem peccare contra officium boni viri, quod singulariter & medicum & conjugem ad ejusmodi officia ex quadam æquitate obligat, sicut etiam ad alia pericula à conjugate aver-tenda.

42. *Quæ sit hæc justitia latè dicta.*
 Et sic credo, intelligendum Sanchium sup. dum dicit, talem obligari ad petendum debitum ex justitia latè sumpta: quia scilicet contra officium prudentis conjugis peccat. Nam ad boni conjugis officium pertinet, non modò proprium, sed etiam consortis bonum ac salutem quærere, ac mala avertere. Nullam tamen video majorem obligationem in hoc peccato, quam in quovis alio avertendo. Hucusque Coninck. Atque adeò non video, aliâ ratione constendam omissionem correptionis in hoc peccato, quam in quovis alio.

Sed nunquid aliter constenda hæc omisso in conjugate, quam in quovis alio homine, qui potuisset commodè adulterium impedire, & non impedivit? Non puto, nisi aliquis clariùs pro-

baverit obligationem strictæ justitiæ.

Probo evidenter, dicit aliquis; Prælati, quoniam officio tenentur impedire peccatum subditi, peccat contra justitiam omittendo correptionem, ubi aliàs obligatur ex charitate. Ergo si conjuges ex officio suo (ut vult Coninck sup.) tenentur se mutuo correre, quidni etiam peccent contra justitiam, eam correptionem omittendo, atque adeò debeant eam malitiam in confessione explicare?

Respondetur: Prælati ratione officii acquirunt quoddam jus subditos gubernandi, iisque imperandi; & vicissim subditi acquirunt jus in eum, ut ipse primum bonum commune, deinde particulare uniuscujusque procuret; ad hoc enim ejusmodi officia sunt instituta, & cum hac conditione conferuntur & acceptantur: adeoque hæc obligatio nascitur ex quodam mutuo contractu; quidni ergo sit obligatio justitiæ? Jam autem talis contractus non intercedit inter virum & uxorem; sed sola translatio domini corporis ad usum conjugalem, quem proinde non possunt sine injustitia negare, quando existit.

Ut autem eum sponte offerant ad impedendam incontinentiam alterius, officium prudentis ac boni conjugis postulat, officium, inquam, non publicum, uti est officium Prælati, qui assumitur à Republica, ut subditos gubernet sed privatum ratione status conjugalis, per quem se mutuo magis attinent, & sibi propinquiores sunt; jam autem ex charitate obligor magis subvenire propinquieribus; atque adeò in casu proposito incumbit conjugibus, sibi mutuo subvenire ex speciali motivo & titulo, sive strictius ex charitate; non autem ex justitia strictè dicta, cujus transgressio obligat ad restitutionem damnorum subsequendum, & habet specialem malitiam, in confessione explicandam.

Igitur, per se loquendo conjuges non tenentur debitum petere, quamvis habeant jus petendi, Quia nullus tenetur uti jure suo, quod pro se tantum introductum est, sed potest illo cedere; arg. cap. Ad apostolicam, 16. de Regular. ibi: Si tamen ante tempus probationis regulariter presinitum re, arg. c. is, qui converti desiderat, habitum recipit, & professionem emittit, Abbate per se, vel per alium professionem recipientem monasticam, & monachalem habitum concedente, uterque renunciare videtur ei, quod pro se noscitur introductum: ideoque obligatur per Professionem emissam, pariter & acceptam, ad observantiam regularem, & verè Monachus est censendus.

Planè, reponit quispiam, Monachus est censendus: sed audi, quod sequitur: Quia multa firmiter prohibentur, quæ si facta fuerint, obtinent roboris firmitatem. Ergo etsi validè, saltem illicitè cessant jure suo. Ergo similiter in casu nostro, tamen conjuges validè possint cedere jure suo, haud equidem licitè.

Respondeo N. Consequentiam. Disparitatis est, præceptum Ecclesiæ, præfinitiens tempus probationis, quod in casu d. textus non fuerat

observatum. Ostendatur simile præceptum petendi debitum, & similiter dicam, conjuges non petentes illicitè cedere jure suo.

Aliquando licitè quis cedit jure suo, arg. t. 6. d. Privi.

Sanè aliquando licitè quempiam cedere jure suo, haud obscurè colligitur ex alio textu juris, puta cap. 6. de Privilegiis, ibi: *Licet enim privilegiorum Rom. Ecclesie beneficio, Fratibus Cisterciens. Ordinis indultum fuerit, quòd de laboribus suis nullas decimas persolvere debeant; de privilegio tamen indulto, tanto tempore vobis detrudere voluistis: cum liberum sit unicuique suo juri renuntiare: eòq; modo non potestis vos in hac parte tueri.*

47.

Et quamvis plura sint debita, quæ oportet solvere, etiam dum creditor ea minimè petit; e quidem debitum conjugale talis videtur esse naturæ, ut non obliget ad solutionem, nisi exactum. Porro exactum, sive expressè, sive tacitè seu interpretativè, verbis vel factis aliisve signis, obligat ex justitia; quia reddere unicuique quod suum est, lex justitiæ præcipit, idque graviter ex genere suo; & ideo non reddere debitum conjugale petenti, ex genere suo est peccatum mortale. Ita omnes.

Debitum ex genere suo obligat sub mortali.

Solum disputatur; an quod ex genere suo mortale est, possit ex parvitate materiæ fieri veniale. Loquor, quando petitur debitum ex rigore justitiæ, & conjugè rationabiliter invito ac renitente, absolute negatur.

48.

Quando per accidens sit veniale. Averla.

Adde illas limitationes; quia omnes admittunt, non peccare mortaliter conjugem, negantem debitum, quando (inquit Averla sup. §. Ex alia parte) alter non enixè peteret, tamquam debitum ex justitia, sed remissè & placidè, tamquam rem sibi gratam. Vel quando, qui petitur se excusaret & precibus flecteret petentem, ut desisteret: dummodò in hoc non sit nimius & importunus, ut velut invitum cogeret illum cedere. Rursus, quando ille horà importunà peteret, & alter differret ad commodiorem horam. Aut quando ille nimis frequenter peteret, & alter vellet moderatè reddere.

In quibus tamen, & similibus casibus, fieri poterit, ut negans, etsi excusetur à culpa mortali, non sit tamen expens venialis: sicut & in aliis rebus contingit peccatum veniale ex levitate materiæ. Vel ut, licèt non peccet præcisè ratione petitionis alterius, delinquat tamen ob incontinentiæ occasionem, quam fortè alteri præbet, aut rixæ & discordiæ seu aversionis animi inde fortè suborientis. Quod totum, juxta qualitatem personarum & rerum, prudenti arbitrio judicandum est. Ita Averla. Et, sicut ante dixi, Omnes in his limitationibus conveniunt.

49.

An sit peccatum veniale semel atque iterum negare debitum. Affirmat Sanchez.

Discrepant autem in uno puncto; scilicet, an sit parva materia, seclusis dictis limitationibus, semel atque iterum debitum negare. Affirmat Sanchez sup. n. 11, dicens: Sicut in aliis præceptis, etiam justitiæ, datur parvitas materiæ, quæ à culpa lethali excuset, ita etiam in hoc; ut si conjux exigenti neget rarè debitum, absque periculo incontinentiæ exigentis, v.g. solet vir petere quater in mense, & petat iterum, non erit mortale, uxorem eà quintà vice

negare, sinè periculo incontinentiæ: levis enim res censetur, semel vel iterum negare, ut sit culpa lethalis. Sic ille.

Pro qua sententia (inquit Dicast. disp. 9. n. 203.) refert Ledesmam, eandemque sequuntur aliqui Recentiores; probabileque videtur propter horum DD. Autoritatem; sed ratione solà mihi videtur, difficile probari parvitatè materiæ in una solum vel altera occasione, vel quòd in ordine ad materiæ justitiæ, de qua agimus, habenda sit ratio periculi incontinentiæ.

Idem docet Ledesma et alij Recentiores.

Atque (ut ab hoc ultimo incipiam) ratio periculi incontinentiæ efficere quidem potest, ut in occasione talis periculi negatio sit peccatum grave contra castitatis obligationem, saltem secundariam; non verò contra justitiam, si ipsa in se, quatenus materia justitiæ, sit levis; neque enim materia unius virtutis, quatenus talis, augere potest materiæ alterius, quatenus talem. Unde in eo casu potius dicendum esset, fore peccatum grave quidem in materia castitatis contra obligationem secundariam; leve tamen in materia justitiæ, propter parvitatè materiæ. Ita hic Auctor.

50. *Dicast. oppugnat Sanchezium.*

Sed quæro ego: ubi Sanchez dicit, periculum istud efficere, ut negatio sit grave peccatum contra justitiam? Atque ut diceret, sanè non improbabiler. Quamvis enim qui patitur illud periculum, non habeat jus justitiæ, ut alter ab ipso petat debitum, secundum superius dicta; quia ipse potest jejuniis & aliis mediis illud periculum evitare; equidem videtur habere jus justitiæ, ut alter reddat debitum postulatum; majus inquam, jus justitiæ, quàm si tale periculum non subesset; sed peteret debitum ad explendam suam libidinem.

Sed perperam.

Siquidem, secundum Multorum probabilem sententiam, Matrimonium institutum est, non solum ad generationem prolis; sed etiam ad evitandam incontinentiam, non tantum alienam, sed etiam propriam; ergò videtur habere majus jus justitiæ ad petendum debitum ex fine vitandi incontinentiam, quàm ex fine voluptatis immoderatæ, ad quam nullatenus Matrimonium est ordinatum. Ergò dum adest periculum incontinentiæ, negatio debiti videtur magis repugnare justitiæ, quàm si tale periculum abesset: atque adeò posse esse peccatum mortale injustitiæ, estò aliàs, propter parvitatè materiæ, solum fuisset veniale.

51. *An periculum incontinentiæ possit dare majus jus justitiæ.*

Rogat aliquis: quoties ergò, secluso illo periculo, possit conjux negare debitum absque peccato mortali, sive quot vicibus debeat conjux negare debitum, ut peccet mortaliter? Hoc opus, hic labor est.

52. *Quoties debeat conjux negare debitum, ut peccet mortaliter.*

Ad hoc (inquit Dicastillo sup.) ut ex una parva materia, & ex altera vel pluribus, resulset peccatum grave, necesse est, juxta veriorè Philosophiam ac Theologiam, quòd eæ parvæ materiæ jungantur simul & coalescant in unam gravem, quod in iis variis, aut pluribus negationibus debiti non semper contingit; nisi fortè quandoque eæ plures negationes debiti petiti censeantur una quasi diuturna & conti-

nuata

nuata negatio; ut si viro diu saepeque petenti uxor neget per aliquod tempus, puta per unum mensem, vel hebdomadam, vel annum; maxime si ita sit affecta, ut voluntatem habeat negandi per illud totum tempus.

53.
Plures negationes per intervalla non videntur unam gravem constituere, ex Dicast.

Sed quidquid sit de hoc, certè negationes per intervalla & interruptæ, etiam si plures in anno contingant, non videntur inter se posse conjugari, ut unam gravem materiam constituent, nam in aliis materiis justitiæ, ut ex pluribus una gravis materia injustitiæ resultet, semper quaerimus, quòd materiæ conjugantur, vel in damnificante, vel in damnificato, ita ut, quando advenit posterior materia, adhuc censetur durare prima: v. g. fieri quidem potest, ut ex pluribus furtis parvis, successivè commissis, resultet una gravis injustitia, sive quando eidem domino ablatae sunt plures leves materiæ diversis actibus ab eodem fure, sive quando diversis dominis ab eodem etiam fure res parvæ auferuntur; in his enim casibus materia furti conjugitur, sive in ratione rei acceptæ, sive in ratione damni illati, nempe quando furta sunt ex diversis dominis, conjuguntur in eodem fure, omnia simul retinente, & injusto possessore magoæ quantitatis sine titulo, quæ quantitas moraliter conjugitur in ipso possidente. Quando verò parva furta sunt ejusdem domini ab eodem fure, conjuguntur in ratione damni illati, quatenus per accessionem plurium damnorum parvorum censetur, & est dominus graviter damnificatus per omnia furta, qui per singula tantum esset leviter læsus. In his autem casibus numquam possunt materiæ furtorum vel damnorum parvorum conjugari; nisi quando obligatio restituendi aut refarciendi unius vel alterius furti & damni perseverat. Nam si jam cessasset prioris furti aut damni obligatio, non potest ex illa & ex posteriori resultare una major ex utraque coalescens, ut ex se patet.

54.
Oscendit Dicast. plures negationes debiti non coalescere in unam gravem.

Ad nostrum ergò casum advenientes, si (ut Sanchez & alii Recentiores volunt) una sola negatio debiti parva materia est, atque aded peccatum veniale, necesse est (ut ex pluribus negationibus debiti resultet unum peccatum mortale) ex illis omnibus negationibus unum quoddam grave damnum resultare, coalescens ex parvis damnis, perseverante obligatione refarciendi damnum negationis debiti, quæ præcessit, quando advenit occasio secundæ redditionis debiti, & iterum negat uxor. Nam hic & nunc unicâ redditione satisfacit, etiam si centies in totidem occasionibus prius negaverit. Signum ergò est, quòd ceteræ obligationes, quæ in suis propriis occasionibus urgebant, omnino cessarunt, & non perseverant transactis occasionibus: ergò obligatio, quæ hic & nunc urget, & peccatum, quod hic & nunc fit negando, non habet aliquam connexionem cum præcedentibus, ut ex omnibus una gravis materia coalescat: ergò si hæc negatio in particulari materia gravis non est, nec peccatum grave, non resultabit unum grave peccatum ex eo quòd aliæ negationes præcesserint, quæ jam non extant, ne-

que in se, neque in aliqua obligatione restituendi aut refarciendi damnum, quod intulerant. Hactenus Dicast.

Quapropter probabilius ipsi videtur, unam tantum negationem conjugis, sine causa legitime exculante, contra alium utentem jure suo, & tamquam debitum ex rigore justitiæ exigentem actum conjugalem, esse peccatum mortale, quamvis non facile credendum sit, cum tanto rigore exigere, nisi aliud explicet. Sic ille.

55.
Tenet unam solam esse peccatum mortale.

Atque hæc est Conclus. nostra, ibi: *Idg, quælibet vice sub peccato mortali.* Quam & ipse Sanchez videtur docere sup. n. 16. dicens: Si conjuge se exculante, quando causa non excusaret profusus à redditione debiti, alter conjux valdè instaret petens, esset mortale non reddere. Quia injustè negatur sibi debitum, ita instanter exactum.

Qua etiam videtur esse sententia Sanchez.

Pro qua sententia (inquit Dicast. sup. n. 205.) refert Antoninum & Vivaldum. Signum ergò est, quòd etiam in ejus Auctoris sententia, una sola redditio debiti, & negatio illius, sit materia gravis: alioquin non esset gravis, etiam si valdè instaret; sicut non esset gravis materia unius nummi debiti, etiam si creditor valdè instaret pro illius solutione, & non esset causa negandi. Ita ille.

56.
Item Antonini & Vivaldi.

Quod intellige; nisi instantia illa foret signum alicujus gravioris damni imminentis, nisi unus nummus debitus solvatur; quamquam & tunc materia illa ex se maneat parva, etiam ab extrinseco gravis censeretur. Et sic etiam in casu nostro posset fieri, ut una copula foret omnimodò necessaria ad generationem proles, ex qua non generatione sequeretur grave præjudicium conjugis petentis, qui & propterea valdè instat. Sed quod Sanchez de tali casu locutus fuerit, non constat, nisi quòd aliàs videatur sibi ipsi contrarius.

Interim ad argumentum Dicastillonis, desumptum ex minutis furtis, fortè responderi posset; etiam ex illis omnibus negationibus in se parvis, unum quoddam grave damnum resultare, coalescens ex parvis damnis, perseverante obligatione refarciendi præcedens damnum, nec ei satisfieri per unicam redditionem, ita ut jam sæpius debeat reddere, quam si antea non negasset. Patet: quia magis impeditur generatio proles, negando centies debitum, quam semel tantum negando, & malitia hujus negationis etiam consistit in eo, quòd conjux habeat jus generandi prolem, à qua generatione per eam impeditur. Et propterea: post multas negationes, frequentior petitio jam non est nimia, sed moderata (ad quam proinde alter, qui negavit sæpius, jam tenetur) quæ aliàs foret nimia & immoderata, atque aded non obligans. Hæc dispice.

57.
Responso aliqua ad arg. Dicast.

Cæterum, quia dum finis præceptus est, etiam ex consequenti præcipiuntur media ad finem necessaria, hinc erit